

בס"ד. י"ג תמוז, ה'תשי"ט

(הנחה בלתי מוגה)

אמר ר' אלעזר כל אדם לעמל נברא, שנאמר² כי אדם לעמל יולד³, איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו⁴, הוי אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפין⁵, הוי אומר לעמל תורה נברא. ולעיל מיני⁶ איתא, מאי קרא שנאמר נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו, הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר, ופירש רש"י, שכאשר האדם עמל בתורה באופן שמישים דברים בפיו תמיד כאוכף שעל החמור, אזי התורה מחזרת עליו ומבקשת מאת קונה (שזהו ענין נעלה יותר מאשר החיזור על האדם) למסור לו טעמי תורה וסתרי⁷. וצריך להבין, מדוע במאמר דר' אלעזר מספקא לי⁸ בפסוק זה (כי אכף עליו פיהו) אם קאי על עמל שיחה או על עמל תורה, ובמאמר שלפני⁹ פשיטא לי¹⁰ דקאי על עמל תורה.

(ב) **והנה** אף שהמסקנא היא שכל אדם לעמל נברא קאי על עמל תורה, מ"מ, מזה גופא שיש קס"ד לפרש שהאדם נברא לעמל מלאכה, הרי ברור שאין הכוונה למלאכה בעניני רשות כפשוטם, דאטו בשופטני עסקינן, וכי יעלה על הדעת שתכלית בריאתו של כל אדם, בלי יוצא מן הכלל, היא בשביל עמל מלאכה בעניני רשות. ועכצ"ל, שהכוונה בעמל מלאכה היא למלאכה כזו שהיא בכלל הקדושה¹¹. ועד"ז בענין עמל שיחה, דפשיטא שאין הכוונה לשיחה דדברים בטלים, שהרי זהו דבר איסור. ואפילו דברים בטלים בהיתר כגון עם הארץ שאינו יכול ללמוד (כדאיתא בתניא¹²), הרי זה ענין בלי תכלית, וא"כ, אין מקום לומר, אפילו בתור קס"ד, שכל אדם נברא בשביל עמל שיחה, היינו דיבור כזה שלכל

(6) כ"ה הגירסא בפירש"י בעין יעקב.
 (7) ראה גם רד"ה לא הביט און ביעקב
 עת"ר (סה"מ עת"ר ע' קפט). רד"ה אר"א כל
 אדם לעמל נברא תרפ"ט (סה"מ תרפ"ט ע'
 218 ואילך). וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 94
 ואילך.
 (8) פ"ח.

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר שלפני⁹
 ד"ה לא הביט דש"פ חו"ב, י"ב תמוז (לעיל
 ע' 61 ואילך).
 (2) איוב ה, ז.
 (3) סנהדרין צט, ב.
 (4) משלי טז, כו.
 (5) יהושע א, ח.

היותר אינו דיבור הנאסר או דיבור הנמאס (כפי שמונה הרמב"ם⁹ כל חלקי הדיבור), כי אם דיבור המותר, אבל אעפ"כ לא שייך לומר שזהו תכלית בריאת כל האדם. ועכצ"ל שגם בעמל שיחה הכוונה היא לשיחה דקדושה. והענין הוא, דהנה, ענין עמל מלאכה הוא ע"ד מ"ש במכילתא דרשב"י עה"פ¹⁰ ששת ימים תעבוד (שזוהי העבודה דואספת דגנך ותירושך ויצהרך¹¹), זו מצות עשה. וענין עמל שיחה הו"ע התפלה, כמארו"ל¹² אין שיחה אלא תפלה. וזהו שאמר ר"א איני יודע אם לעמל מלאכה נברא, לעמל שיחה או לעמל תורה, כי, עמל מלאכה הו"ע של מצות עשה, ובנוגע לעמל שיחה שהו"ע התפלה יש סברא הלואי שיתפלל אדם כל היום¹³, ובנוגע לעמל תורה כתיב¹⁴ והגית בו יומם ולילה. ועל כל ג' ענינים אלו אפשר לומר שהם תכלית הבריאה, שהרי אמרו רז"ל¹⁴ בראשית בשביל (ישראל שנקראו ראשית ובשביל) התורה שנקראת ראשית. וכן אמרו רז"ל¹⁵ שהעולם נברא בזכות חלה ובזכות ביכורים, שאין ראשית אלא חלה, שנאמר¹⁶ ראשית עריסותיכם, ואין ראשית אלא ביכורים, שנאמר¹⁷ ראשית ביכורי אדמתך, והרי ענין חלה וביכורים קשור עם עמל מלאכה, ואספת דגנך ותירושך ויצהרך, שבזה צ"ל העבודה דכל חלב להו"ע¹⁸. וכמו"כ ישנו הענין דראשית חכמה יראת הו"ע¹⁹, שזהו"ע עבודת התפלה. ולכן יש צורך בבירור וראי' איזה עמל יותר עיקרי שהוא תכלית הבריאה, ואילו שאר עניני העמל באים לאח"ז.

ועד"ז יש לפרש בפסוק²⁰ מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, ואיתא בזהר²¹ שאני עמלא דאורייתא דלעילא מן שמשא הוא, ועד"ז איתא בגמרא²² תחת השמש הוא דאין לו (יתרון). קודם שמש יש לו (אם יעמול בתורה שקדמה לשמש יש יתרון). דהנה, כיון שצריך לחדש בפסוק שאין יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, הרי מובן, שאי אפשר לפרש כפשוטו שהכוונה היא לשלול את העמל בנוגע לכסף וזהב גשמיים, דמאי קמ"ל, ומה צורך באריכות

9) אבות פ"א מי"ז.	16) שלח טו, כ.
10) יתרו כ, ט.	17) משפטים כג, יט. תשא לד, כו.
11) עקב יא, יד.	18) ויקרא ג, טז. רמב"ם הל' איטורי
12) ברכות כו, ב.	מזבח פ"ז הי"א.
13) שם כא, א.	19) תהלים קיא, י.
14) הובא בפרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית.	20) קהלת א, ג.
15) רואה ב"ר פ"א, ד.	21) ח"א רכג, סע"ב.
16) ב"ר שם.	22) שבת ל, ב (ובפרש"י).

הדברים בזה, וכפי שאמרו רז"ל²³ שבשעת פטירתו של אדם אין מלויין לו לאדם לא כסף ולא זהב כו', ובמילא אי אפשר לומר שהעמל בעניני כסף וזהב כו' הוא התכלית, כיון שכל זה נשאר בעלמא דין. ועכצ"ל, שהכוונה היא לעמל כזה שיש קס"ד שיש בו יתרון, ע"ד הקס"ד שבגמרא שאדם לעמל יולד קאי על עמל מלאכה או עמל שיחה. ועל זה מחדש בכתוב שיש יתרון רק בעמלא דאורייתא דלעילא מן שמשא, או שקדמה לשמש, ע"ד מסקנת הגמרא שאדם לעמל יולד קאי על עמל תורה²⁴.

ג) ולהבין הקס"ד שתכלית בריאת האדם היא בשביל עמל מלאכה, צריך לבאר מארז"ל הנ"ל ששת ימים תעבוד זו מצות עשה, וכפי שמצינו בכ"מ בדרושי חז"ל שמדברים בשבח המלאכה, כמו גדולה מלאכה שמכבדת את בעלי²⁵, וכיו"ב. והענין הוא, דהנה כתיב²⁶ ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, היינו, שיש למעלה בחי' אדם, ואמרו רז"ל²⁷ שכל מה שהקב"ה מצוה לישראל לעשות הוא עושה. ולכן, כשם שששת ימים עשה הוי' את השמים ואת הארץ²⁸, שזוהי עשי' שנקראת בשם מלאכה, כמ"ש²⁹ מלאכתו אשר עשה, כמו"כ נצטוו ישראל ששת ימים תעבוד, עמל מלאכה, שזוהי מצות עשה על האדם. וכשם שבמעשה הוי' הנה גמר המלאכה ותכליתה הי' כאשר ויכולו השמים והארץ וכל צבאם גו' וישבות ביום השביעי³⁰, כמו"כ הוא במעשה האדם, דאף שששת ימים תעבוד זו מצות עשה, מ"מ, צריך להיות גם בעבודת האדם בדוגמת ויכולו השמים והארץ, שזהו הציווי וביום השביעי תשבות³¹.

אך לכאורה צריך להבין, הרי אמרו רז"ל³² לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו, ומהו פירוש הכתוב שמעשה הוי' בבריאת שמים וארץ נקרא מלאכתו אשר עשה, מלאכה דייקא. גם צריך להבין בנוגע לעבודת האדם, דממ"ש אדם לעמל יולד, משמע, שענין העמל הו"ע של שבח בכל אדם, וזהו תכלית בריאתו, אבל, כאשר שבחא דישראל קא מני, אזי כתיב בפרשתנו³³ לא ראה עמל בישראל, היינו, ששוללים ענין העמל מישראל.

28) יתרו כ, יא. תשא לא, יז.

29) בראשית ב, ב.

30) בראשית ב, א.

31) משפטים כג, יב.

32) ב"ר פ"ג, ב.

33) בלק כג, כא.

23) אבות פ"ו מ"ט.

24) ראה גם רד"ה אר"א כל אדם לעמל

נברא הנ"ל.

25) נדרים מט, ב.

26) יחזקאל א, כו.

27) ראה שמו"ר פ"ל, ט.

ד) **ובהקדים** שישנו גם הפירוש הפשוט בפסוק לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, כפירוש רש"י: אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש נאה, לא הביט הקב"ה און שביעקב, כשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהם עוברין על דתו, ומסיים בכתוב הוי' אלקיו עמו, אפילו מכעיסין וממריין לפניו אינו זו מתוכן. והיינו, שלפי הפירוש הפשוט הרי זה עמל בלתי רצוי שהוא היפך הטוב והקדושה, והחידוש הוא שגם כאשר ישנו עמל כזה, מ"מ, לא ראה עמל בישראל, שאין הקב"ה רואהו. וע"ד מ"ש³⁴ השוכן אתם בתוך טומאותם, היינו, שמבלי הבט על הענינים הבלתי רצויים, הרי הוא שוכן אתם.

והנה גם ענין זה (שהקב"ה אינו רואה העמל הבלתי רצוי) הוא שבח גדול ביותר. וכפי שמצינו שזוהי בקשת כל ישראל, כדברי נעים זמירות ישראל³⁵ בשם כנסת ישראל, רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף יושב הכרובים הופיעה³⁶, ואיתא במדרש תהלים³⁷ בפירוש בקשתם של ישראל להקב"ה, רועה ישראל, האזינה לבקשתם, להנהיג את בני ישראל שנקראים בשם צאן, כמו יוסף, וחשיב בזה ג' ענינים. מה יוסף כנס משנות השובע לשנות הרעב, אף אנו כנס לנו מחיי העולם הזה לחיי העוה"ב. מה יוסף כלכל את אחיו לפי מעשיהם, שנאמר³⁸ לחם לפי הטף, אף אנו כלכל אותנו לפי מעשינו. ומסיים בבקשה היותר נעלית: מה יוסף גמלו אותו אחיו רעות והוא גמלם טובה, אף אנו גמלנו אותך רעות כביכול שעברנו על מצוותך, אתה גמול לנו טובות (שזהו ע"ד הענין דלא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל).

והענין בזה, דהנה, במזמור זה רמז להם שלש גלויות (לאחרי גלות מצרים) והתפלל עליהם, שהרי נאמר במזמור זה שלש פעמים השיבנו האר פניך (כמבואר במפרשי התנ"ך³⁹ על אתר). ועל זה היא הבקשה שתהי' ההנהגה כמו יוסף. ובפרטיות יותר, הנה תחילה באה ההודעה בנוגע לכללות ענין הגלות, שבו צריכים לכנוס ולאסוף מחיי העוה"ז לחיי העוה"ב, כשם שיוסף כנס משנות השובע לשנות הרעב.

השמחה והגאולה (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א

ע' 1 ואילך. ורש"י. המו"ל.

37) וראה גם יל"ש עה"פ.

38) ויגש מז, יב.

39) פירוש רש"י.

34) אחרי טז, טז.

35) ע"פ שמואל"ב כג, א.

36) תהלים פ, ב — שאמירתו התחילה

בי"ב תמוז השתא, התחלת שנת השמונים

להולדת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, בעל

דהנה⁴⁰, אמרו רז"ל⁴¹ יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, והיינו, שאע"פ שעולם הזה רובו גלות, וכל מעשה עוה"ז קשים ורעים והרשעים גוברים בו⁴², מ"מ, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז כו', שלכן נקרא עוה"ז שני השובע, שמהם כונסים לשני הרעב, דקאי על עוה"ב, שעז"נ⁴³ הגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ, אלו ימות המשיח (עוה"ב)⁴⁴, והיינו לפי שכל הקורת רוח דלע"ל, שעל זה אמרו⁴⁵ יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העולם הזה, הרי זה בא מהשעה אחת בתשובה ומע"ט שבעוה"ז, שבו כונסים עבור עוה"ב. ולאחרי הקדמת ביאור טעם הגלות, באה הבקשה (השני), מה יוסף כלכל את אחיו לפי מעשיהם, שנאמר לחם לפי הטף, אף אנו כלכל אותנו לפי מעשינו, כי, כדי שיוכל להיות לימוד התורה וקיום המצוות כדבעי (שעי"ז יכנסו משני השובע לשני הרעב), צ"ל מעמד ומצב שלא יהי' בלבול מצד צרכי האדם [שלכן צ"ל סדר העבודה באופן שמלאכתו נעשית ע"י אחרים⁴⁵, או לכל הפחות באופן שמלאכתו עראי (שעי"ז יוכל להיות) ותורתו קבע⁴⁶]. ולכן מבקשים מהקב"ה שלא יחסר בהצרכים דבני חיי ומזוני רויחי, ועד שיהי' באופן דלחם לפי הטף, אף שקטן לאו בר דיעה הוא⁴⁷. ולאח"ז באה עיקר הבקשה, מה יוסף גמלו אותו אחיו רעות והוא גמלם טובה, אף אנו גמלנו אותך רעות כביכול שעברנו על מצוותיך, אתה גמול לנו טובות. דהנה, גם כאשר הקב"ה נותן בני חיי ומזוני רויחי, ואפילו לפי הטף, מ"מ ה"ז רק בבחינת הכשר מצוה, ונוסף לזה, צ"ל סייעתא דשמיא בנוגע לתומ"צ עצמם, דשמעתתא בעי צילותא⁴⁸, ואלמלא⁴⁹ הקב"ה עוזרו אין יכול לו ח"ו, ובשביל זה צריך זכות כו'. ועל זה היא הבקשה, שאף אנו גמלנו אותך רעות כביכול שעברנו על מצוותיך, מ"מ, אתה גמול לנו טובות, שהו"ע טוב לשמים ולבריות, כדאיאת בגמ' קידושיין⁵⁰ על הפסוק⁵¹ אמרו צדיק כי טוב גו'. והיינו, שהבקשה מהקב"ה היא לא רק בנוגע לענינים הגשמיים, אלא שתהי' גם המשכת אלקות בכאו"א מישראל, מחוטב עציך עד שואב

46) ראה ברכות שם. רמב"ם הלי' ת"ת פ"ג ה"ז.

47) חגיגה ה, ב.

48) מגילה כח, ב.

49) קדושין ל, ב.

50) מ, א.

51) ישעי' ג, י.

40) ראה גם שיחת ש"פ חו"ב, י"ב תמוז שנה זו (לקו"ש ח"ה ע' 243 ואילך).

41) אבות פ"ד מ"ז.

42) ראה תניא פ"ו (י, סע"ב ואילך).

וש"נ.

43) קהלת יב, א.

44) שבת קנא, ב.

45) ראה ברכות לה, ב.

מימין⁵², מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה⁵³. ועז"נ נוהג כצאן יוסף, דיוסף הוא המשביר לכל עם הארץ⁵⁴, ועליו נאמר⁵⁵ טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל, היינו, שנתן לכולם בלי שום הבדל, אפילו לדל ועני, אין עני אלא בדעת⁵⁶. ולכן הנהגתו של יוסף היא האתערותא דלתתא לפעול האתערותא דלעילא שיהי' הקב"ה נוהג כצאן יוסף. ועד שבאים למ"ש בסיום המזמור האר פניך, ואיתא במדרש תהלים, אנו אין לנו אלא הארת פניך בלבד, שזהו ע"ד מאמר אדמו"ר הזקן⁵⁷ בעת דביקותו: מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ⁵⁸, איך וויל מער ניט ווי דיך אליין, ועי"ז — ונושעה.

ומזה מובן גודל שבחן של ישראל כאשר פועלים שתתקיים הבקשה העיקרית, שאף אנו גמלנו אותך רעות כביכול שעברנו על מצוותיך, מ"מ, אתה גמול לנו טובות, והיינו, שמבלי הבט על כך שיכול להיות שיש באיזה מקום (ערגעץ וואו) ענין של און וענין של עמל, מ"מ, לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ועד שגם בענינים רוחניים הנה הוי' אלקיו עמו, שהו"ע אלקי יעקב⁵⁹, המשכת האלקות ביעקב. ועוד זאת, שענין זה הוא באופן שגם העולם מסכים לזה, שגם בלעם, נביאם של אוה"ע (כמארז"ל⁶⁰ באוה"ע קם ומנהו בלעם), נותן הסכמה וברכה על כך שלא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל הוי' אלקיו עמו ותרועת מלך בו. וענין זה שמקבלים ברכה והסכמה מלעז"ז הו"ע נעלה ביותר, כידוע שעיקר ענין שם ישראל הוא ע"ש כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל⁶¹. ובכללות העבודה הו"ע עבודת התשובה עד למדריגה היותר נעלית שהיא תשובה עילאה (כמבואר באגה"ת⁶²), שע"ז פועלים שזדונות נעשים לו כזכיות⁶³.

אמנם כל זה הוא לפי הפירוש הפשוט בפסוק לא הביט און ביעקב, ולא ראה עמל בישראל, שמדובר אודות און ועמל בלתי רצוי, ואעפ"כ אין הקב"ה מביט ורואה זאת. אבל התכלית היא שלא יהי' כלל

52) ע"פ נצבים כט, יו"ד.
 53) ברכה שלישית דברכת המזון.
 54) מקץ מב, ו.
 55) משלי כב, ט. זח"ג קל, א.
 56) כתובות סח, א.
 57) ראה דרמ"צ קלח, א (נעתק ב"היום יום" יח כסלו). סה"מ תרמ"ו ע' כ.
 58) תהלים עג, כה.
 59) תהלים פא, ה. וראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, א.
 60) ספרי ברכה לד, יו"ד.
 61) וישלח לב, כט.
 62) פ"ח"ט.
 63) יומא פו, ב.

ענין של און ועמל בלתי רצוי (ע"ד מ"ש⁶⁴ את רוח הטומאה אעביר מן הארץ), ואז מתחילה העבודה בעמל מלאכה ועמל שיחה ועד לעמל תורה (כדלקמן). ועז"נ לא ראה עמל בישראל, היינו שהעבודה אינה עמל מלאכה ועמל שיחה, כי אם עמל תורה⁶⁵.

(ה) **ויובן** ע"פ משנ"ת בארוכה במאמר שלפנ"ז⁶⁶ בפירוש הכתוב לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, שבנוגע ליעקב שולל הכתוב את ענין האון, ובלשון של הבטתה (לא הביט און), ובנוגע לישראל שולל הכתוב את ענין העמל, ובלשון של ראי' (לא ראה עמל), שהחילוק שבין יעקב לישראל בעבודת האדם (שמצד החילוק באופן עבודתם נקראים לפעמים בשם יעקב ולפעמים נקראים בשם ישראל) הוא, כמבואר בלקו"ת⁶⁷ בארוכה, שהעבודה דימות החול, שענינה הוא עבודת הבירורים בעניני העולם (כולל גם מעשה המצוות, שנתלכשו בענינים הגשמיים שבעולם), נקראת בשם יעקב, שענינו הוא כמ"ש⁶⁸ ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, חרון אף של מקום בעולם⁶⁹, ובהיותו שם, הרי מבלי הבט על כך שביום אכלני חורב וקרח בלילה⁷⁰, העמיד שם את כל רכושו כו' בעשירות רבה וגדולה, ועד להענין דאשר אבוא אל אדוני שעירה⁷¹, כאשר יקויים מ"ש⁷² ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו (ועי"ז) והיתה לה' המלוכה. ולמעלה מזה היא העבודה דישראל, שהיא ע"ד העבודה דיום השבת, שאינה עבודת הבירורים, שהרי בורר היא מלאכה האסורה בשבת, אלא כל העבודה היא רק בעניני קדושה, כי כל עניני סט"א אתעברו מינה⁷³.

והענין הוא, דהנה, כללות העבודה דיעקב וישראל היא עבודת המצוות, כמ"ש⁷⁴ ויניחהו גו' לעבדה ולשמרה, לעבדה זה רמ"ח מ"ע ולשמרה זה שס"ה מל"ת⁷⁵. אך החילוק הוא, שבתחילה היתה הכוונה שהעבודה דלעבדה ולשמרה תהי' בגן עדן, וכמבואר בשיחת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁷⁶ שבראשית בריאת העולם כתיב⁷⁷ ורוח אלקים מרחפת

72) עובדי' א, כא.

73) זח"ב קלה, ריש ע"ב.

74) בראשית ב, טו.

75) ראה זח"א כז, א. זח"ב קסה, ב.

ובכ"מ.

76) ראה גם סה"מ פר"ת ע' נד, וסה"מ

אעת"ר ע' קפב.

77) בראשית א, ב.

64) זכרי' יג, ב.

65) רד"ה לא הביט עת"ר.

66) ד"ה לא הביט דש"פ חו"ב, י"ב תמוז

(לעיל ע' 61 ואילך).

67) בלק עב, ג.

68) ויצא כח, י.

69) רש"י ס"פ נח.

70) ויצא לא, מ.

71) וישלח לג, יד ובפרש"י.

על פני המים, זו רוחו של משיח⁷⁸, היינו, שהכוונה היתה שהנהגת העולם בגשמיות תהי' ברוחו של משיח, ע"ד שיהי' לאחרי גילוי המשיח, כמ"ש⁷⁹ מלאה הארץ דעה את הוי'. אבל לאחרי כן, הנה מצד חטא עה"ד והחטאים שלאחריו ססילקו השכינה מלמטה למעלה, ואח"כ עמדו שבעה צדיקים עד משה שהוא השביעי, וכל השביעין חביבין⁸⁰, אזי התחילה ירידת השכינה לחזור לגנוני⁸¹, ע"י מתן תורה, שאז התחילה כללות העבודה בתורה ומצוותי' בארץ דוקא (שהרי לא בשמים היא⁸²), שענינה הוא ליחדא קוב"ה ושכינתי'.

(ו) **וביאור הענין**, דהנה⁸³, נת"ל במאמר שלפנ"ז⁸⁴ שבריאת סדר ההשתלשלות היא מבחי' שכינה, שנקראת בשם שכינה ע"ש ששוכנת ומתלבשת בתחתונים⁸⁵, היינו, שנמצאת בעולמות לא רק בדרך מקיף, אלא באופן של התלבשות כח הפועל בנפעל. ומטעם זה נקראת בריאת העולם בשם מלאכה, מלאכתו אשר עשה, שזהו ענין של יגיעה. ויובן ע"פ משל מאדם התחתון, שע"י היגיעה יכול לעשות דבר חדש, ובסגנון חכמינו ז"ל⁸⁶ יגעת ומצאת, היינו, שכאשר ישנה השתדלות באופן של יגיעה, אזי ישנו ענין של מציאה, שבאה בהיסח הדעת⁸⁷, שזהו דבר חדש לגמרי. ועד"ז מובן שע"י העמל למעלה נעשה החידוש של התהוות שבאין ערוך, שזהו"ע של יש גמור, ועד שיכול להיות גם יש נפרד, ובלשון חז"ל⁸⁸ כתוב והרוצה לטעות יטעה. וזהו שבעולם התחתון כתיב⁸⁹ בראשית ברא אלקים, והיינו, שאין זה כמו בעולמות העליונים שבהם כתיב⁹⁰ כי הוא צוה ונבראו, דמ"ש הוא קאי על שם הוי' שנזכר בכתוב לפנ"ז, ומצד שם הוי' נעשית ההתהוות באופן דנבראו, בדרך ממילא⁹¹, אבל בהתהוות משם אלקים כתיב ברא דייקא, באופן של התעסקות, עד שנקרא בשם מלאכה. וכמשנת"ל שכאשר הבריאה היא בדרך ממילא, אזי אי אפשר להיות התחדשות דבר, כי אם רק ענין הבא

78) ב"ר פ"ב, ד. פ"ח, א. ועוד.

79) ישע"י יא, ט.

80) ויק"ר פכ"ט, יא.

81) שהש"ר פ"ה, א.

82) ב"מ נט, ב.

83) בהבא לקמן — ראה גם ד"ה לא

הביט און ביעקב תרס"ט (סה"מ תרס"ט ס"ע

רה ואילך).

84) ד"ה לא הביט דש"פ חו"ב, י"ב תמוז

פ"ג (לעיל ע' 62).

85) תניא פמ"א (נו, ב). ועוד.

86) מגילה ו, ב.

87) סנהדרין צו, א.

88) ב"ר פ"ח, ח.

89) בראשית א, א.

90) תהלים קמח, ה.

91) ראה תו"א מג"א צו, ג. לקו"ת פ' ראה

כ, סע"ג.

מן ההעלם אל הגילוי, כמו העולמות העליונים עד לעולם האצילות, שענינו הוא גילוי מן ההעלם, שלכן נקרא בשם אצילות⁹². אך תכלית הכוונה היא להיות לו ית' דירה בתחתונים⁹³, והיינו, תחתונים כאלו שבתחילה ישנה הגזירה שתחתונים לא יעלו למעלה⁹⁴, כיון שבהכרתם ובהרגשתם הרי הם יש ונפרד, ודוקא שם צריך לעשות דירה לעצמותו ומהותו ית', כאדם הנמצא בדירתו שמתגלה בה בכל עניניו ועד לעצמותו ומהותו⁹⁵. והתהוות זו צריכה להיות באופן דברא דוקא, היינו, לא בדרך ממילא (ונבראו), אלא באופן של התעסקות והתלבשות, ע"י בחי' שכינה, ששוכנת ומתלבשת בתחתונים.

והענין בזה, שכדי שיוכל להיות הענין דבראשית ברא אלקים, התהוות יש גמור, הרי זה בכח העצמות דוקא, שאינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממשי⁹⁶. וענין זה שמעצמותו ית' תהי' התהוות יש, נקרא בשם מלאכה ועמל ויגיעה. וע"ד המבואר בכ"מ⁹⁷ הטעם שמצינו בדברי חז"ל הלשון קשה בנוגע לנסים, קשה כקריעת ים סוף⁹⁸, שכאשר צריך לשנות ולשדד ממה שנקבע בסדר ההשתלשלות, הרי זה נקרא קשה כביכול, כיון שאין זה כפי שנקבע בעולם לכתחילה. וזהו שקרי"ס הוא דוגמא לכל הנסים [והוא גם דוגמא למ"ת, להיותו הכנה והקדמה ומעין הענין דמ"ת, שהרי הענין דקרי"ס הוא הפך ים ליבשה⁹⁹, שהמעלה (ים, עלמא דאתכסייא) יומשך למטה (יבשה, עלמא דאתגליא) באופן שיהיו חד, וזהו גם הענין דמ"ת, שעליונים ירדו למטה ותחתונים יעלו למעלה⁹⁴, כמ"ש וירד ה' על הר סיני¹⁰⁰, ואל משה אמר עלה אל הוי'¹⁰¹], כיון שענין הנסים הוא למעלה ממה שנקבע בסדרי הטבע כאשר בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, כיון שנמשך משם הוי', כמ"ש¹⁰² הוי' נסי, שלמעלה מאלקים בגימטריא הטבע¹⁰³. ומזה מובן גם בנוגע לתחילת הבריאה,

92 ראה פרדס שער טז (שער אבי"ע) פ"א. 245 ואילך). וש"נ.

93 תניא פל"ו.

94 שמו"ר פי"ב, ג.

95 ראה המשך תרס"ו ע' ג. ובכ"מ.

96 תניא אגה"ק ס"ב.

97 ראה לקו"ש ח"כ ע' 100. וש"נ.

98 פסחים קיח, א. סוטה ב, א. וש"נ.

99 תהלים סו, ו. וראה גם ד"ה הפך ים

ליבשה דש"פ אחרי שנה זו (תו"מ חכ"ה ע')

ראה כב, סע"ב ואילך.

100 יתרו יט, כ.

101 משפטים כד, א.

102 בשלח יז, טו.

103 פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב.

ראשית חכמה שער אהבה פ"ו (ד"ה והמרגיל). של"ה פט, א. קפט, א. שו"ת חכם

צבי סי"ח. תניא שעהיוה"א רפ"ו. לקו"ת פ'

דהנה, הגם שהבריאה היתה ע"י ההעלם והצמצום דשם אלקים, שהוא מגן ונרתק על שם הוי', כמ"ש¹⁰⁴ כי שמש ומגן הוי' אלקים וכידוע ששמש הוא כינוי לשמו של הקב"ה, כמארז"ל¹⁰⁵ שמשון על שמו של הקב"ה נקרא שנאמר כי שמש ומגן הוי' אלקים], מ"מ, הרי ע"י הנרתק נעשית ההתהוות משם הוי', ולמעלה מזה, מעצמותו ומהותו ית' שאין לו עילה שקדמה לו ח"ו. ולכן נקראת הבריאה בשם מלאכה ועמל, ע"ד משנת"ל בענין קשה כקרי"ס.

ז) **והנה** אע"פ שתחילת בריאת העולם היתה מצד כי חפץ חסד הוא¹⁰⁶, הרי אמרו רז"ל¹⁰⁷ במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים, וכידוע הביאור בזה¹⁰⁸, שעלה לפניו ית' התענוג שיתענג מעבודת הצדיקים בתומ"צ, ועי"ז נתעורר הרצון על בריאת העולמות. ולכן, צריכה להיות עבודת ומלאכת האדם לפעול קיום במלאכת הוי' בבריאת העולמות, כמארז"ל¹⁰⁹ אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר¹¹⁰ אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, וכן אמרו רז"ל¹¹¹ מאי דכתיב¹¹² ארץ יראה ושקטה, בתחלה יראה ולבסוף שקטה, כיון שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים את התורה אתם מתקיימין ואם לאו כו', כי, לאחרי שבפעם הראשונה היתה הבריאה מצד כי חפץ חסד הוא, הרי זה נעשה ע"י עבודת האדם. וכללות עבודת האדם היא בקיום המצוות (כנ"ל ס"ה), שע"ז פועלים תכלית הבריאה להיות ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, שא' הפירושים דויכולו הוא לשון כליון¹¹³, שהו"ע ביטול היש, והיינו, שע"י מעשה המצוות פועלים בהיש, שיבין בשכלו, ולא עוד אלא שיכיר וירגיש בהכרתו ובהרגשתו, שהוא בטל, וכל מציאותו אינה אלא שהוא כלי לו יתברך. ובפרטיות יותר, יש בעבודת האדם הענין דבכל דרכיך דעהו¹¹⁴, וישנו הענין דקיום התומ"צ, וישנו הענין שמתווך ביניהם, שהו"ע התפלה, שהיא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה¹¹⁵, שע"י הסולם יכולים לעלות מארץ לשמים, ולהמשיך אח"כ מהשמים לארץ.

104) תהלים פד, יב.	111) שבת פח, א.
105) סוטה י, א.	112) תהלים עו, ט.
106) מיכה ז, יח.	113) אוה"ת עה"פ (כך א מב, ב ואילך).
107) ב"ר פ"ח, ז.	114) משלי ג, ו.
108) ראה תו"ח ויגש רלב, א. ובכ"מ.	115) יוצא כח, יב.
109) פסחים סח, ב.	
110) ירמי' לג, כה.	

ח) **והענין** בזה, דהנה, כנגד מלאכת הוי' בששה ימים בבריאת שמים וארץ, צריך להיות הענין דששת ימים תעבוד, שזוהי כללות העבודה דבכל דרכיך דעהו, היינו, שאפילו עניני הרשות שהם דרכיך, דרכים שלך (ע"ד לשון חז"ל¹¹⁶ לך לדעתך, אני איני מצווה לך), צריך להיות בהם הענין דדעהו, דע את אלקי אביך ועבדהו גו'¹¹⁷, נוסף לכך שההתעסקות בהם צריכה להיות באופן שיעשה מלאכתו באמונה כו', כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל השמחה בד"ה א"ר אלעזר כל אדם לעמל כו' יולד דשנת תרפ"ט¹¹⁸.

אמנם כאשר עובד עבודתו בעניני הרשות, בכל דרכיך, ואפילו כאשר עוסק בעניני המצוות שהם עניני קדושה, הרי כיון שעבודה זו היא באופן שמתעסק בעניני העולם שהם ענינים גשמיים (שהרי גם המצוות נתלכשו בדברים גשמיים), אזי צריך להיות בירור וזיכוך בענינים הגשמיים. והיינו, שגם לאחר שבענינים אלו נתבררו ונדרכו ונתעלו מכמו שהם בעולם שהרשעים גוברים בו, רובו רע, והרע מעורב עם הטוב, הרי מצד זה שבמשך זמן ארוך הי' הטוב ביחד עם הרע, צ"ל בו עוד ענין של זיכוך, ואח"כ צ"ל גם העלי' מעולם לעולם כו', עד שיוכל להיות כלי לאלקות ודירה לו ית'.

וענין זה נעשה ע"י עבודת התפלה, שהיא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, שהרי התחלת עבודת התפלה היא מההתבוננות בעוה"ז הגשמי, וכמשנת"ל במאמר שלפנ"ד¹¹⁹, שתחילה היא ההתבוננות דברוך שאמר והי' העולם ברוך אומר ועושה, שהיא התבוננות כללית בענין התהוות השמים והארץ וכל צבאם, את השמים לרבות צבאי' ואת הארץ לרבות צבאי'¹²⁰, שהכל נברא במאמר אחד¹²¹. וכמו"כ מתבונן בפרטי הנבראים שבעולם, כמבואר בפסוד"ז במזמור הללו את הוי' מן השמים וגו' הללו את הוי' מן הארץ וגו'¹²², ומפרט את ד' היסודות שבבריאה. וע"י ההתבוננות הרי הוא בא לידי הבנה והשגה, ועד שבא גם לידי הכרה, שאפילו כפי שסדר ההשתלשלות והעולם הוא במציאותו

(116) פרש"י ר"פ שלח.

(117) דברי הימים-א כח, ט.

(118) סה"מ תרפ"ט ע' 221 ואילך.

(119) ראה אבות רפ"ה. סה"מ תרכ"ז ע' 121

(120) רפ"ב ואילך. ד"ה מה רבו תרמ"ב.

(121) ד"ה לא הביט דש"פ חו"ב, י"ב

(122) תהלים קמח, א. שם, ז.

תמוז פ"ה (לעיל ע' 65).

(לאחרי שנתהוו כל העולמות), הרי כל מציאותו אינו אלא דבר הוי', הודו על ארץ ושמים¹²³, שהוא המהווה ומקיים ומחי' את השמים והארץ וכל צבאם. והנה, התבוננות זו פועלת כבר בירור וזיכוך ועלי', אבל אין זה מספיק, כיון שיכול עדיין להשאר בחומריותו. ולכן צ"ל לאח"ז גם ההתבוננות בברכות ק"ש, ששם מסופר אודות הביטול של השרפים והאופנים וחיות הקודש, שאומרים קדוש קדוש קדוש גו'¹²⁴ וברוך כבוד הוי' ממקומו¹²⁵, והיינו, שעבודת השרפים היא באופן שכל מציאותם נשרפת לגמרי (דורכגעברענט דורך-און-דורך) מההתפעלות והרצוא מההתבוננות דקדוש גו', וכדאיתא במדרש¹²⁶ שהתפעלותם מאמירת קדוש חודרת ונמשכת אלפיים שנה. ועד"ז עבודת האופנים וחיות הקודש שאומרים ברוך כבוד הוי' ממקומו ברעש גדול, שזה מורה על ביטול גדול. והנה, כיון שאין לך עשב למטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל¹²⁷, שזהו מ"ש¹²⁸ משטרו בארץ, והיינו, שכל הנבראים שלמטה יש להם שורש למעלה, גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם¹²⁹, שהם המלאכים, האופנים וחיות הקודש כו', הרי מובן שע"י ההתבוננות בשרשו ומקורו שהוא בביטול כו', נעשה גם אצלו (לא רק בירור וזיכוך ועלי', אלא גם) ענין של ביטול. ולאחרי כן מתעלה מברכות ק"ש לק"ש, שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד¹³⁰, שמע, מלשון הבנה והשגה, ישראל, כאו"א מישראל, שמבין ומשיג שהוי' אלקינו הוי' אחד, היינו שהח', ז' רקיעים והארץ, והד', ד' רוחות העולם, בטלים להא', אלופו של עולם (כדאיתא בב"י¹³¹ בשם סמ"ק), שענין זה פועל ביטול היותר עליון, שהו"ע המס"נ. ועי"ז נעשה ואהבת גו' בכל לבבך גו' ובכל מאדך¹³², בכל לבבך בשני יצריך¹³³, היינו, שהתבוננות הנ"ל פועלת אפילו בהיצה"ר, נה"ב והגוף, שגם אצלם יהי' הענין דבכל מאדך, מסירת נפש. וזהו כללות ענין העלי' בהסולם דתפלה שמוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, וכמבואר בארוכה בהמשך שנדפס זה עתה¹³⁴, שתיבת ארצה בתוספת ה' מורה על עומק תחת, מתחת לארץ, וכמו"כ השמימה מורה

(123) שם, יג.	(130) ואתחנן ו, ד.
(124) ישעי' ו, ג.	(131) או"ח סס"א.
(125) יחזקאל ג, יב.	(132) ואתחנן שם, ה.
(126) ראה תדבאר"ר פל"א.	(133) משנה ברכות נד, א. ספרי ופרש"י עה"פ.
(127) ב"ר פ"י, ו. ועוד.	(134) המשך ר"ה תרצ"ה — קונטרס כח.
(128) איוב לח, לג. וראה זח"ב טו, ב.	שנדפס בל"ג בעומר ה'תשי"ט, בהוצאה שני'.
(129) קהלת ה, ז.	

על העלי' היותר עליונה, לבחי' שלמעלה משמים סתם¹³⁵. וזהו שעבודת התפלה נקראת עמל שיחה, כי, בכדי לחבר שני הקצוות דארצה ושמימה יש צורך בעמל, והרי אי אפשר בלאו הכי, כי, כדי שהתפלה תהי' כדבעי, הרי היא צריכה לפעול עלי' ממעמד ומצב דמוצב ארצה, שזהו"ע אמירת מודה אני לפניך לפני נטילת ידים, כאשר הקליפות יונקים עדיין מהצפרניים¹³⁶, ומשם היא התחלת העבודה, ועד שמגיע להוי' אחד, בכל לבבך גו' ובכל מאדך.

ט) ונוסף לזה ישנו גם הענין דעמל תורה. דהנה, נת"ל (ס"ה) שכוונת הבריאה היתה באופן שרוח אלקים, רוחו של משיח, מרחפת על פני המים, שאז לא היו כלל ענינים המעלימים ומסתירים ומבלבלים, והעבודה היתה בדרך מנוחה, והיו באים מיד להתכלית היותר פנימי, שזהו"ע דעמל תורה. וכידוע שאפילו ההתאחדות שנעשית ע"י תפלה נקראת בשם חיי שעה¹³⁷, ואילו ענין הנצחיות, חיי עולם, כמ"ש¹³⁸ חיי עולם נטע בתוכנו, הרי זה ע"י התורה דוקא, והיינו, לפי שהתורה ניתנה מלמעלה למטה באופן של מתנה, כפי שדרשו חז"ל¹³⁹ על הפסוק¹⁴⁰ וממדבר מתנה וממתנה נחליאל, ועד שאמרו חז"ל¹⁴¹ שבתחלה הי' משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה, ועאכו"כ בנוגע להמקבלים ממה, והרי ענין המתנה הוא באופן שכל הנותן בעין יפה הוא נותן¹⁴², וכמאמר¹⁴³ אנא נפשי כתבית יהבית, היינו, שעצומ"ה ית' מוסר את עצמו לגמרי מכל הצדדים כו'. ואעפ"כ הרי זה נקרא בשם עמל (תורה), והיינו לפי שהתורה לא בשמים היא, אלא ניתנה למטה דוקא, במקום שלמצרים ירדתם כו' ויצה"ר יש ביניכם¹⁴⁴. ובמקום זה צריכה התורה לפעול ולחדור באופן שהשכל והמושכל נעשים דבר אחד, ששכל האדם מתאחד עם שכל התורה באופן של יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו (כמבואר בתניא¹⁴⁵). ומובן, שכדי לפעול את היחוד של התורה, שאנא נפשי כתבית יהבית, עם האדם שנמצא במצרים ויש בו יצה"ר, יש צורך בעמל גדול ביותר, ולכן נקראת גם העבודה דלימוד התורה בשם עמל.

140 (140) חוקת כא, יט.
141 (141) נדרים לח, סע"א.
142 (142) ב"ב נג, א. ובכ"מ.
143 (143) שבת קה, א (ע"פ גירסת העין יעקב). וראה לקו"ת שלח מח, סע"ד ואילך.
144 (144) שבת פח, ב ואילך.
145 (145) פ"ה.

135 (135) סה"מ קונטרסים ח"ב שיט, א. וראה לקו"ש חט"ו ע' 97 הערה 29. וש"נ.
136 (136) ראה קונטרס י"ב י"ג תמוז תרצ"ד.
137 (137) סה"מ קונטרסים שם ש, ב.
138 (138) שבת יו"ד, א.
139 (139) ברכת התורה.
140 (140) עירובין נד, א.

אמנם בתורה גופא יש דרגא נעלית יותר. דהנה, כיון שאסתכל באורייתא וברא עלמא¹⁴⁶, הרי מובן, שכל הענינים שבעולם ישנם גם בתורה עצמה, ולכן, כשם שבעולם ישנו כללות החילוק בין עניני הרשות לעניני התומ"צ, בין העמל שתחת השמש לעמלא דאורייתא שהוא לעילא מן שמשא, כמו"כ ישנו דוגמת חילוק זה בתורה עצמה. והו"ע נגלה דתורה ופנימיות התורה. דהנה, נגלה דתורה ירדה למטה באופן שנתלבשה בשכל אנושי דוקא (וכידוע שבלימוד תורה שבע"פ בלי הבנה והשגה אין יוצאים ידי חובת לימוד התורה¹⁴⁷), שנתלבש ע"י נפש הבהמית בגוף ומוח הגשמי, ועד שיורדת גם לברר טענות של שקר (כדאיתא בתניא¹⁴⁸), ולכן נקראת בשם אילנא דטוב ורע¹⁴⁹, דאף שאין דברי תורה מקבלים טומאה¹⁵⁰, כמ"ש¹⁵¹ הלא כה דברי כאש נאום ה', מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אין מקבלים טומאה, מ"מ, הרי נתלבשה בעניני טוב ורע, כמבואר בארוכה באגה"ק¹⁵². ונוסף לזה ישנו בתורה חלק הנקרא אילנא דחיי, שזהו כללות הענין דפנימיות התורה.

(י) **ובזה** יובן מה שבפירוש הפסוק נפש עמל עמלה לו גו' פשיטא לי' בגמרא דקאי בעמל תורה. דהנה, בנוגע לעמל מלאכה אי אפשר לומר נפש עמל עמלה לו, שהרי איזה יתרון יש בכך שבגלל עמלו במלאכה, ששת ימים תעבוד, יתנו לו מלמעלה עוד ענין של עמל בשביל זה. ועד"ז בנוגע לעמל שיחה, שהו"ע העלי' מלמטה למעלה, אי אפשר לפרש שעז"נ נפש עמל עמלה לו, שע"י יגיעתו בתפלה יתנו לו מלמעלה שיצליח להתייגע ולהשתדל בזה שלא בערך [שהרי בשביל התפלה צ"ל ישוב הדעת, צילותא, שלכן, הבא מן הדרך אל יתפלל ג' ימים¹⁵³, וע"ד ששמעתא בעי צילותא⁴⁸, ועד שאי אמרה לי אם קריב כותחא לא תנאי¹⁵³], כי, גם ההצלחה בעבודת התפלה ביותר ובאופן שלא בערך, אינה תכלית העבודה. והיינו, שבנוגע לענין העבודה, בודאי מוכרח להיות הענין דעמל מלאכה ועמל שיחה, שהרי בלאו הכי אינו יכול לקיים תכלית בריאתו, אני נבראתי לשמש את קוני¹⁵⁴, שענין זה נעשה על ידי העבודה דקיום התורה והמצוות, וגם על ידי הענין דבכל דרכיך דעהו, שזהו כלל גדול

(151) ירמ' כג, כט.

(152) סימן כו.

(153) עירובין סה, א.

(154) קרושין פב, א.

(146) זח"ב קסא, א"ב.

(147) הלי' ת"ת לאדה"ז ספ"ב.

(148) ראה תניא פ"ה. קו"א קנט, ב.

(149) ראה זח"ג קכד, ב.

(150) ברכות כב, א.

בתורה¹⁵⁵, וכיון שצריך להעלות את כל עניני העבודה (הן הענינים דבכל דרכין דעהו והן הענינים דתומ"צ), צ"ל גם עבודת התפלה, עמל שיחה. ועד כדי כך, שיש מקום לספק אם העיקר הוא עמל מלאכה או עמל שיחה. אבל כאשר מדובר אודות ענין השכר, שזהו מש"נ נפש עמל עמלה לו, אזי לא שייך לומר שהשכר הוא בענינים הקשורים עם העולם (עמל מלאכה, וכן עמל שיחה שעל ידו מתעלה עמל המלאכה), כיון שלא זו היא תכלית בריאתו, ולא בענין זה מונח הוא שיהא נחשב אצלו עילוי השכר. ולכן פשיטא ל' בגמרא שנפש עמל עמלה לו קאי על עמל תורה.

והענין בזה, דהנה, ענין השכר הוא במדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה¹⁵⁶, ולכן, כאשר ישנו הענין דנפש עמל, עמל תורה, היינו שעוסק בתורה באופן של יגיעה והשתדלות עצומה (כמבואר בקונטרס ומעין¹⁵⁷), ובעיקר הו"ע היגיעה בהענין דאין חכם כבעל הנסיון¹⁵⁸, היינו, שהלימוד יומשך לידי פס"ד בפועל בעולם במעמד ומצב דלמצרים ירדתם ויצה"ר יש ביניכם, ששם יהי הפירוד וההבדלה בין קודש לחול ובין אור לחושך, וכל שבע ההבדלות שע"פ התורה¹⁵⁹, הנה אז נותנים לו השכר היותר נעלה, שהוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר. והענין בזה, דהנה, החילוק בין העמל שהוא עמל במקום זה למה שתורתו עומלת לו במקום אחר, הוא החילוק שבין נגלה דתורה לפנימיות התורה, כי, אף שתורה אחת לכולנה¹⁶⁰, הרי מובן, שהחילוק בין נגלה דתורה שהיא אילנא דטו"ר לפנימיות התורה שהיא עץ החיים, הוא מן הקצה אל הקצה, ולכן ההמשכה דפנימיות התורה נקראת ממקום אחר. ואעפ"כ, כיון שמדתו של הקב"ה היא מדה כנגד מדה, הנה תמורת זה שהאדם עמל בתורה, בנגלה דתורה, באופן דאשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו¹⁶¹, שהו"ע הלימוד ביראת שמים¹⁶², שע"ז עבד ופעל גם במצרים וביצה"ר, וכמו"כ היתה עבודתו בעמל שיחה, באופן דתפילתי סמוכה למטת¹⁶³, כדי שיהי לימוד התורה לאחרי התפלה באופן נעלה

שם ס"ע 222 ואילך).

159) ראה פסחים קד, א.

160) ע"ד לשון אדה"ז בתניא רפמ"ד.

161) פסחים נ, א. וש"נ.

162) ראה גם לקו"ת בהר מ, ג.

163) ברכות ה, ב. וראה לקו"ת ברכה צו,

155) ראה ברכות טג, א: "איוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה, בכל דרכין דעהו". וראה כש"ט סרפ"ב: "בכל דרכין זהו כלל גדול".

156) סוטה ח, ב.

157) מט"ז פ"ב.

158) עקידה פ' נח שער יד ד"ה הקדמה

השלישית. וראה גם ד"ה אר"א הנ"ל (סה"מ

יותר, להעלות את התורה למעלה מעלה ולחברה בעצמותו ית', הנה עי"ז תורתו עומלת לו במקום אחר, שהו"ע ההמשכה דפנימיות התורה, רזין דרזין, שבבחי' זו הוא החיבור דתורה וקוב"ה, ע"ד כתר המלך, שאין משתמשין בשרביטו ועאכו"כ בכתרו¹⁶⁴, ואעפ"כ, התורה מחזרת עליו, ויתירה מזה, שמבקשת מאת קונה — קונה דייקא (ולא נותנה וכיו"ב), ע"ד המבואר¹⁶⁵ בענין ברוך עושך ברוך יוצרך ברוך בוראך ברוך קונך¹⁶⁶, שקנין מורה שיש כאן רק ענין של גילוי מן ההעלם, וענינו בתורה הוא דרגת התורה כפי שמתייחדת עם עצמותו ית', היינו, כפי שעצמותו ית' בא בתורה, שזהו"ע פנימיות התורה — למסור לו (להאדם) טעמי תורה וסתר¹⁶⁷.

יא) **וזהו** כל אדם לעמל נברא שנאמר כי אדם לעמל יולד, דקאי על כללות העבודה במשך כל שית אלפי שנין דהוי עלמא, שרוב העבודה היא בעניני העוה"ז הגשמי והחומרי, ובזמן הגלות, שאז ישנם ענינים המנגדים, ענינים המעלימים ומסתירים, ענינים המבלבלים וענינים בלתי רצויים. ובזה צ"ל העבודה מתוך עמל ויגיעה עצומה, בעמל מלאכה ועמל שיחה, ועד לעמל תורה שהוא לעילא מן שמשא. ועוד לפני"ז פועלים הענין דלא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל הוי' אלקיו עמו ותרועת מלך בו, כפשוטו, שגם כאשר ישנו ענין של און ועמל בלתי רצוי (ועד לענין של און ועמל בדקות), אין הקב"ה מביט ורואה זאת, ועד שמגיעים לתכלית הענין דאדם לעמל יולד, שהעבודה היא בעמל תורה, ובאופן שהתורה פועלת גם בהמקום של מצרים ויצה"ר (ע"ד בכל לבבך בשני יצריך), שנעשה הענין דזדונות נעשו לו כזכות, שזהו ענין קשה ביותר (עמל). וכמו"כ פועלים גם ענין הנסים, דאף שזהו דבר קשה (כנ"ל), מ"מ, ע"י עבודתו פועל שיהיו נסים גלויים לעיני כל הארץ, וכמבואר בשער היחוד והאמונה¹⁶⁸ בענין שיתף בו מדת הרחמים, שהו"ע האותות ומופתים שע"י הצדיקים, ועד בדורנו ע"י בעל השמחה והגאולה. ומגאולה זו נבוא בקרוב לגילוי הענין דנפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו, דע"י היגיעה וההשתדלות (מתוך הרחבה בגשמיות וברוחניות) בלימוד התורה, בנגלה דתורה ובפנימיות התורה, כפי שנתגלתה ע"י בעל השמחה והנשיאים שקודמים לו, שכולא חד, אזי יקויים הענין שהתורה

(167) ראה גם בהשיחה שלאחרי המאמר (לקמן ע' 113 ואילך).
(168) פ"ה.

(164) רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"א.
(165) ראה גם תו"א עה, ד. ובכ"מ.
(166) סדר קידוש לבנה.

עומלת לו במקום אחר, שמחזרת עליו ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסתרי', שזהו גם מ"ש¹⁶⁹ ישקני מנשיקות פיהו, ופרש"י דקאי על טעמי תורה (סוד טעמי' ומסתר צפונותי) שלא נתגלו, שזו תהי' תורתו של משיח שילמד עם כל ישראל, כשיתגלה בעגלא דידן, למטה מעשרה טפחים.

